

molt sou faxuc»; també en la Manescalía de Díez, de data semblant; «*exam de abelles: examen apum*», OPou (*ThPu.*, 89). Mot conservat en totes les llengües romàniques d'Occident: it. *sciame*, engad. *sem*, fr. *essaim*, oc. ant. i mod. *eissam* (rodanès *issame*, gc. *echame*), cast. *enjambre* (arag. *hambre m.*, Panticosa, 1966), port. *enxame*.

Paraula viva, d'ús general a tot el domini lingüístic, fins a Vall Ferrera (un *eixám*, Areu, Tor, 1932) i l'Alta Ribagorça (*eixám* a les Viles de Turbó, 1965), a Eivissa (PzCabr.) i al Migjorn valencià, on abunden els segueros o ruscos silvestres formats per un eixam que s'ha escapat i niat en una cova o una penya: *Penya l ašám* a Vilallonga de l'Assafor i Ràfol d'Almúnia, *Penya de l ašám* a l'Atzúbia, *Coveta l ašám* Confrides. Altrament hi abunden les accs. secundàries: «si *axams* de turcs arrestellen / ne surten altres *axams*», Verdaguier (*Jocs Florals* de 1873); «prop de Betlem, los aucellayres penjan las gávias en las que un *axam* de canaris, verderols, merlots ---», EmVilanova (*Gent de casa*, 193).

DERIV.: *Eixamal. Eixamenar* v. intr. [1568, *DAG.*] ¹ 'formar eixam nou', derivat que s'ha format paral·lelament en les altres llengües romàniques: especialment oc. *eissamenar*, gc. *echamià* o *echamoà*, cast. *enjambrear*, fr. *essaïmer* (i it. dial.), i que en català s'estén també a la major part del territori, almenys en cat. or i occid. (Torroja del Priorat, 1936; «esta arna vol *eixamenán*», Viles del Turbó; «quan un eixam *xaméne* ruixen el nou rusc» amb una decocció de cerucs i certa herba, Castelló de Tor, 1957); alguns en cat. or diuen *eixamar* (cita de Pons Mass. en el *DBal.*); *eixamenada*; *eixamener*, *-era*; *eixameniat*.

En llatí *exāmen* provenia d'*ex-āg-smen* (> *exāsmen* > *āmen*), derivat de *ex-ag-* 'moure enfora' (de *agere* 'moure, empènyer'). D'ací venia també el ll. clàss. *examen* 'agulla o llengüeta damunt el fil de la balança' (que en pesar era moguda). D'on, després, 'acció de pesar, de sospesar', i d'aquí, per via culta, el cat. *examen* [doc. escolar de 1419; fi S. xv, Díez] ² variant val. *exami* 1718, *BSCC* xiv, 8; *CRos*, *Adages*, p. 56; *examinar* [Llull, Muntaner; *iximinar*, *VidesR* 238r1]; *examenació* i *examinador* tots dos en Llull; *examenament*, *examinand*.

¹ Enlloc no l'he sentit a dir, ni en conec testimonis, més que com a intr., fora d'un ús causatiu (que llavors es torna, naturalment, transitiu, i que altrament és rar: sembla tractar-se d'una innovació de Verdaguier, per conveniència poètica); *AlcM* tampoc en dóna testimonis. *Eixamenar-se* solament en Lab. 1839 (però desmentit per Belv.) en una frase anònima i indocumentada que recollí el *DAG*. Potser valdria més rectificar en aquest punt el *DFa.*, que d'allí ha tret el seu *eixamenar-se*. — ² Ja se'n serveix JoMartorell: «del *examen* qui deu ésser fet al gentíom o generós qui vol rebre l'orde de cavalleria» (Ag. I, 12).

⁺*Eixama*, per al qual veg. Sanchis Guarnier, «Jornada» (Val., 18-xii-62): però no és cap mot en relació

amb *eixam* i potser tampoc amb *maixella* (*esmaixellat* > *e(s)xamellat?*), V. *maïselà*.

Eixamicar 'esmicolar', V. *mica* (i cf. supra *eixalavar*).

EIXAMORAR, primitivament *eixumorar*, del ll. *EXHŪMŌRARE* 'treure humitats, treure humors', que va passar al català amb el matís de 'rebaixar la humitat, eixugar considerablement', sovint 'no del tot', mot derivat del ll. *HUMOR* 'humitat, succs'. □ 1.ª doc.: 1624, dietari de Pujades; 1739, dicc. de Carles Ros.

Verdaguer, que era de les terres on el mot és més viu, és el que millor ens dóna el seu matís: «Encara *aixamoravan* los puigs ses cabelleres, / que destrenà el Diluvi dantlos la mar per vel, / y ja, oblidantsen l'home, hi obria grans pedreres, / alsant vora l'Eufrates l'altívol Babel», *Atl.* 1b48a (és una de les estrofes afegides en la versió definitiva, de 1877). Altres dades importants provenen de terra valenciana; el dicc. de Carles Ros definia «quitar lo mojado del papel, lienço o paño y dejarlo con humedad, sin que esté enjuto»; com que Sanelo era de Xàtiva, el vell i gran centre paperer, i tot i que ell sol seguir les petjades de Ros, no dcixa de fer-hi rectificacions (i fins alguna visible comprovació), en escurçar la definició de Ros deixant-hi «*eixamorar*: quitar lo mojado del papel» (II, 149r1) no em sembla inversemblant que ho fes després d'informar-se amb operaris paperers.¹

Aquest mot ha tingut en part un doble significat, que Moll comenta en *AlcM*, donant-ne una explicació que, almenys en part, és indubtable: «el doble significat aparentment contradictori, que ha pres el verb *eixumorar*: per a uns mallorquins, significa 'començar a eixugar' per a altres, 'començar a mullar' <jo diria més aviat 'mullar un poc' i 'començar a eixugar'>. La duplicitat s'explica perquè una cosa que ha començat a eixugar-se és mig mullada, car encara no ha perdut tota la humitat; i així, la *roba eixumorada* és la roba estesa que ja està mig eixuta, i per al qui la palpa per veure si s'ha eixugada resulta encara mig mullada; així no és estrany que sentint dir 'aquesta roba està *eixumorada*', el qui la sent encara humida interpreti que vol dir 'aquesta roba està mig mullada' i doni al verb *eixumorar* el sentit de 'mullar parcialment, començar a mullar'. Almenys en el P. Valencianó no sembla que el mot hagi tingut altre sentit que el de 'llevar la humitat', car també Lamarca (1842), i Escrig (1851) el defineixen «orear», i és versemblant que el terme nàutic castellà *jamurar* «sacar agua de una embarcación, achicar» [Acad., 1925] en sigui una adaptació andalusa (amb metàtesi influida pel nauticisme *amurar*), propagada des de les nostres costes de Migjorn.

En general és a tot el domini lingüístic que les fonts més fidedignes —sigui com a provinents de gent espontània sense preconceptes filològics ni búixoles lexicogràfiques, sigui perquè es troben en contextos on el mot està de servei i no fa de «vedette», sigui perquè un accident fonètic l'ha posat a cobert de les imminents accions contaminadores o d'etimologia po-